

อาชีพสำหรับนักศึกษาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่นและ ความพร้อมในการเข้าสู่อาชีพ: กรณีศึกษาหัวข้อสำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 และ 2

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและแนวโน้มอาชีพของนักศึกษาเอกวิชาภาษาญี่ปุ่น และ 2) เพื่อศึกษาความพร้อมในการเข้าสู่อาชีพของผู้ที่เรียนภาษาญี่ปุ่น วิธีวิจัยสำหรับการศึกษาค้นคว้าปัจจุบันเป็นการวิจัยค้นคว้าจากเอกสาร และการศึกษาความพร้อมในการเข้าสู่อาชีพของนักศึกษา ใช้การวิจัยเชิงสำรวจผ่านการทำกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ 2 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรม “อนาคตของฉันวันข้างหน้า” 2) กิจกรรม “ประวัติส่วนตัวเพื่อการวางแผนเส้นทางอาชีพ” กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี วิชาเอกสาขาภาษาญี่ปุ่นชั้นปีที่ 1 และ 2 จำนวน 74 คน ในมหาวิทยาลัยของรัฐ วิเคราะห์และประมวลผลการศึกษาโดยใช้ข้อมูลจากเอกสาร การสังเกต สอบถามความเห็น และสรุปผลเชิงพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่ามีความต้องการผู้รู้ภาษาญี่ปุ่นในประเทศญี่ปุ่นเพิ่มมากขึ้นจากภาวะสังคมสูงวัยและนโยบายของรัฐบาลญี่ปุ่นที่เปิดรับแรงงานต่างชาติ อาชีพที่ผู้รู้ภาษาญี่ปุ่นชาวต่างชาติทำ 3 ลำดับแรกคือ นักแปลและล่าม พนักงานขายและการตลาด และ ผู้ประสานงานต่างประเทศ และทักษะที่จำเป็น 3 ลำดับแรกสำหรับนักศึกษาสายศิลป์ คือ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการใช้ภาษาญี่ปุ่นและความร่วมมือ สำหรับความพร้อมในการเข้าสู่อาชีพนั้น ในกิจกรรม “อนาคตของฉันวันข้างหน้า” กลุ่มเป้าหมายร้อยละ 55 ต้องการงานเพื่อให้สามารถมีโอกาสดำเนินงานอดิเรกหรือสิ่งที่ชอบ อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีการวางแผนปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมชัดเจนเพื่อไปสู่ความสำเร็จในจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ สำหรับกิจกรรม “ประวัติส่วนตัวเพื่อการวางแผนเส้นทางอาชีพ” พบว่า นักศึกษาเข้าใจความต้องการของตนเองแต่ยังไม่สามารถวิเคราะห์จุดแข็งของตนเองที่เชื่อมโยงสู่เส้นทางอาชีพและยังไม่มีแผนพัฒนาตนเองว่าจะดำเนินการอย่างไรเพื่อไปสู่เส้นทางอาชีพที่ต้องการ กล่าวคือ ความต้องการของตลาดแรงงานกับความคาดหวังของนักศึกษาผู้รู้ภาษาญี่ปุ่นไม่ตรงกัน ดังนั้นในการผลิตบัณฑิต ผู้สอนจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องในการสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมให้นักศึกษารู้จักตนเองมากยิ่งขึ้นและพัฒนากระบวนการทางความคิด (mindset) ของผู้เรียนผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูลพูดคุยกับผู้อื่น และมีการวางแผนปฏิบัติเชิงรุกที่สอดคล้องกับเป้าหมาย เพื่อให้การศึกษาศิลปศาสตร์สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานได้อย่างแท้จริง

คำ

สำคัญ

ทรัพยากรบุคคลระดับสากล, ความพร้อมสู่อาชีพ, การรู้จักตนเอง, การพูดคุย, แผนพัฒนาตนเอง

Careers for Japanese Majors and Career Readiness: Case Study Topics for First- and Second-year Students

Abstract

The present study has two objectives 1) to survey the current situation and trend of careers for Japanese majors; and 2) to survey the career readiness of students studying Japanese. The research methods adopted in this study were documentary research for the first objective; and observation, questionnaires, and interviews regarding two experimental workshops, “My life from now on” and “CV for a career development plan.” These workshops were organized for first- and second-year students majoring in the Japanese language at a national university. The participants of this study were seventy-four students studying Japanese. The results of the study showed that the demand for Japanese majors is expanding in Japan, according to Japan’s labor shortage and the new policy to accept foreign workers. The top-3 careers for graduates who know Japanese were, translator and interpreter, sales and marketing staff, and international coordinator. The top-3 essential skills for graduates in the humanities and social sciences were communication skills, Japanese language skills, and cooperativeness. The results of the first workshop, “My life from now on,” indicated that the participants expected to work in order to be able to enjoy their personal interests but no action plans to accomplish their goals were stated. The results of the second workshop, “CV for a career development plan,” showed that the students understood their own career needs but very few could identify the strengths that would lead to their success. In order to help the students improve their self-awareness and growth mindset, an environment that promotes the sharing of ideas with others via dialogue, and developing strategic action plans that are aligned with their goals, should be encouraged by instructors continually so that education can respond to labor market needs.

Key words

global human resource, career readiness, self-analysis, interactive communication, career development plan

1. บทนำ

ภาวะสังคมสูงวัยที่รุนแรงของญี่ปุ่นทำให้เกิดภาวะขาดแคลนแรงงาน จะเห็นได้จากนโยบายเปิดรับนักเรียนต่างชาติมากขึ้นโดยมีเป้าหมาย 3 แสนคนภายในปีค.ศ. 2020 และนโยบายเปิดประตูรับแรงงานต่างชาติทั้งนักศึกษาฝึกงานและพนักงานฝึกอบรมของรัฐบาลชินโซ อาเบะ ในระดับอุดมศึกษา รัฐบาลส่งเสริมให้ขยายโครงการฝึกงานในสถานประกอบการเพิ่มมากขึ้น (山路 2017) กระแสการพัฒนาศักยภาพนักศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานนี้ไม่ได้จำกัดอยู่ในญี่ปุ่นเท่านั้น สถานศึกษาในประเทศไทยเองก็มีนโยบายส่งเสริมให้มีวิชาฝึกงานหรือสหกิจศึกษาในทุกหลักสูตร และเริ่มมีแผนงานเชิงรุกที่จะส่งนักศึกษาไปฝึกงานในต่างประเทศมากขึ้น เพื่อให้นักศึกษาสามารถปฏิบัติงานได้ทันที ในทุกสถานการณ์ทั้งในและต่างประเทศเมื่อสำเร็จการศึกษา การพัฒนาทรัพยากรบุคคลจากนี้ไปจึงไม่ใช่การผลิตบัณฑิตเพื่อป้อนสู่ตลาดในประเทศเท่านั้น หากยังต้องพิจารณาถึงโอกาสการทำงานในต่างประเทศด้วย

รายงานของกระทรวงการศึกษาวินิจฉัยวัฒนธรรมศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในปี ค.ศ. 2011 กล่าวถึงคุณลักษณะของ “ทรัพยากรบุคคลระดับสากล” ไว้ดังนี้ *ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ บุคลากรระดับสากล ต้องเป็นผู้ที่มีความคิดเป็นของตนเอง สามารถถ่ายทอดความคิดของตนให้แก่เพื่อนร่วมงาน คู่ค้าหรือลูกค้าที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน สามารถเข้าใจในฝ่ายตรงข้าม โดยมองข้ามความแตกต่างทางค่านิยมหรือเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่มีสาเหตุมาจากวัฒนธรรมหรือประวัติศาสตร์ที่ต่างกัน ในทางตรงข้ามจะต้องดึงเอาความต่างนั้นมาเป็นจุดแข็งและใช้ประโยชน์ให้เกิดคุณค่าเป็นเท่าทวีคูณ และสร้างค่านิยมใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นได้¹*

การเป็นทรัพยากรบุคคลในระดับสากล จึงหมายถึงการเป็นผู้ที่ “รู้จักด้วยตนเอง” “เข้าใจสถานะของผู้อื่น” “ดึงความแตกต่างมาเป็นจุดแข็งและก่อให้เกิดประโยชน์ได้” การจะพัฒนาทรัพยากรบุคคล จึงหมายถึงการพัฒนาคนที่สามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติหรือแนวคิดที่มีต่อวิชาชีพ และสามารถกำหนดว่าจะดำเนินชีวิตต่อไปอย่างไรได้ด้วยตนเอง มุมมองนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ 細川 และคณะ (2017) ที่กล่าวว่า

“วิชาชีพ” หรือ *career* ต้องมาจากการสั่งสมประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง ไม่ใช่การสร้างประวัติที่สวยงามสำหรับผู้ที่ถูกวางตัวให้เป็นผู้นำและต้องไม่ใช่การกระทำเพื่อให้ผู้อื่นมาประเมินตน เจ้าตัวต้องเป็นผู้ที่ชวนขายสิ่งสมประสบการณ์นั้นด้วยตนเอง ดังนั้นการวางแผนเส้นทางอาชีพ จึงหมายถึง การปรับเปลี่ยนทัศนคติของตนเองที่มีต่อวิชาชีพ และวางแผนที่เป็นรูปธรรมขึ้นเองว่าตัวเองต้องการจะใช้ชีวิตอย่างไรในวันข้างหน้า²

ในการศึกษาคำนี้ จึงใช้คำจำกัดความของคำว่า “career” หรือ วิชาชีพ ตามแนวคิดของ 細川 และคณะ (2017) เพื่อให้ผู้สอนตระหนักว่า การอบรมสั่งสอนนักศึกษาควรมุ่งเน้นที่จะส่งเสริมให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติจริง พยายามสร้างสภาพแวดล้อมให้นักศึกษาได้เล็งเห็นความสำคัญของการวางแผนชีวิตของตนเองและให้เลือกลงเส้นทางนั้นด้วยตนเอง

การพัฒนาตนเองนั้นสอดคล้องกับ ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสถานการณ์ (Situating Learning Theory)³ ของ เลฟและเวนเกอร์ (Lave & Wenger, 1991) ซึ่งเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการนำตัวเข้าไปสู่สถานการณ์นั้นด้วยตนเองทำให้ได้ประสบการณ์ที่รอบด้านและเป็นองค์รวม และนำไปสู่การสร้างความรู้ความเข้าใจและบทสรุปของตนเองให้เป็นการเรียนรู้จำเพาะตนและจำเพาะ

¹ http://www.mext.go.jp/b_menu/shingi/chukyo/chukyo3/047/siryo/_icsFiles/afieldfile/2012/02/14/1316067_01.pdf

http://www.meti.go.jp/policy/economy/jinzai/san_gaku_ps/2010globalhoukokusho.pdf

² ผู้วิจัยถอดความจาก 「キャリアとはエリート候補となるための経歴を積み上げたり、自分の経歴を外から誰かに評価してもらうのではなく、自分自身の経験の積み重ね…キャリアをデザインすることは自身のキャリア観（キャリア に対するイメージや考え方）を更新し、自分自身がどのように生きていったらいいかを具体的に描くこと」 (p.2)

³ ภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า 状況的学習論

สถานการณ์ การเรียนภาษาญี่ปุ่นตามแนวคิดนี้ จึงไม่ใช่ การเน้นการพัฒนาเฉพาะทักษะทางภาษาแต่เป็นการ นำพาตัวเองเข้าไปอยู่ในชุมชนนั้น ๆ เพื่อจะได้สัมผัสกับ ผู้คนในชุมชนนั้น เรียนรู้วิถีแก้ปัญหาต่าง ๆ ไปพร้อมกับการ สร้างตัวตนของตัวเองให้เป็นผู้ที่มีความสามารถ การ จะไปสู่จุดนั้นผู้เรียนจำเป็นต้องรู้จักตัวเอง และพยายาม คิดว่าจากนี้ไปจะดำเนินชีวิตของตนเองอย่างไรต่อไป

ผู้วิจัยจึงใช้แนวคิดเรื่องอาชีพและทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสถานการณ์ที่กล่าวข้างต้นเป็นแนวทางการศึกษา โดยกำหนดวัตถุประสงค์การศึกษาไว้ 2 ประการคือ

- 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและแนวโน้มของเส้นทางอาชีพสำหรับผู้รู้ภาษาญี่ปุ่น
- 2) เพื่อสำรวจทัศนคติและความพร้อมในการเข้าสู่อาชีพของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น

2. วิธีวิจัย

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กิจกรรมที่ 1 เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 และ 2 ที่ศึกษาวิชาการฟังพูดภาษาญี่ปุ่นขั้นต้น จำนวน 30 คน

ลำดับการดำเนินกิจกรรม

ครั้งที่	รายละเอียด	กิจกรรม
1	<ul style="list-style-type: none"> • ประสพการณ์การทำงานพิเศษที่ผ่านมา • มีทัศนคติอย่างไรบ้างเกี่ยวกับ การ “ทำงาน” • อนาคตอยากจะทำงานแบบไหน 	<ul style="list-style-type: none"> • เขียนลงในใบงาน • พูดคุยเป็นกลุ่ม • ถ่ายทอดให้ทุกคนรับรู้ร่วมกัน
2	<ul style="list-style-type: none"> • งาน หรือลักษณะงานของคนรอบตัวของตัวเอง • สนใจในงานประเภทใดบ้าง • แนวคิดเกี่ยวกับงานลักษณะต่าง ๆ ของผู้อื่น 	<ul style="list-style-type: none"> • เขียนลงในใบงาน • พูดคุยเป็นกลุ่ม • ถ่ายทอดให้ทุกคนรับรู้ร่วมกัน • ให้นักศึกษาเลือก แนวคิดเกี่ยวกับงานของคน 4 ประเภท ABCD และนำเสนอรายบุคคลว่าตัวเองใกล้เคียงกับคนประเภทใดมากที่สุด
3	<ul style="list-style-type: none"> • ให้อภิปรายว่า ระหว่าง “การมีชีวิตเรียบง่าย” กับ “การมีชีวิตที่ท้าทาย” จะเลือกแบบไหน • ให้ฟังเรื่องราวชีวิตของคนญี่ปุ่น 3 คน 	<ul style="list-style-type: none"> • อภิปรายกลุ่ม • ถ่ายทอดข้อมูลให้รับรู้ร่วมกัน • พูดคุยเกี่ยวกับคนญี่ปุ่น 3 คน ในสมัยเป็นนักศึกษาและตอนทำงาน
4	<ul style="list-style-type: none"> • สำรวจและรวบรวมข้อมูลงานที่ตนเองสนใจ เขียนแผนที่ชีวิตโดยจินตนาการถึง “ตัวเองในอนาคต” 	<ul style="list-style-type: none"> • สำรวจและสอบถามคนอื่นและบันทึกข้อมูล • ถ่ายทอดข้อมูลให้รับรู้ร่วมกันในกลุ่ม • วาดแผนที่ชีวิต
5	รายงานผลรายบุคคล	อธิบายแผนที่ชีวิตของตนเองให้ทุกคนทราบ

กิจกรรมที่ 2 เป็นนักศึกษาเอกสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่นชั้นปีที่ 2 จำนวน 44 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง การสังเกต และการสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

2.3 ขั้นตอนการดำเนินการ

2.3.1 กิจกรรมที่ 1 “อนาคตของฉันในวันข้างหน้า”

กิจกรรมที่ 1 ออกแบบมาเพื่อกระตุ้นให้นักศึกษาได้พิจารณาทบทวนว่า ตัวเอง เป็นคนแบบใด และ ประมวลความคิดของตัวเองภายใต้หัวข้อ 「こゝから私の私」 หรือ “อนาคตของฉันในวันข้างหน้า” โดยเป็นกิจกรรมในชั้นเรียนรายวิชาการฟังพูด ภาค 2 ปีการศึกษา 2017 กลุ่มเป้าหมายเป็นนักศึกษาที่เรียนภาษาญี่ปุ่นรวม 30 คน ทุกคนผ่านการเรียนภาษาญี่ปุ่นขั้นต้นมาแล้ว ความสามารถภาษาญี่ปุ่นอยู่ในระดับเทียบเท่ากับ N4 ขึ้นไป รายละเอียดกิจกรรมมีดังนี้

2.3.2 กิจกรรมที่ 2 “ประวัติส่วนตัวเพื่อการวางแผนอาชีพในอนาคต”

กิจกรรมที่ 2 นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา ได้ทำความรู้จักกับตนเองให้ลึกซึ้ง โดยมอง

ย้อนไปตั้งแต่ อดีต ปัจจุบัน เพื่อจะได้วางแผนอนาคตของตนเองที่เป็นรูปธรรมและเพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของผู้อยู่ปลายทาง ที่จะเป็นผู้รับเราไปศึกษาต่อหรือไปทำงาน ลำดับการดำเนินกิจกรรมมีดังนี้

ระยะเวลา	รายละเอียด	กิจกรรม
1 ชั่วโมง	อธิบายเกี่ยวกับหลักสูตรใหม่ที่ต้องมีการฝึกงานเป็นวิชาบังคับอธิบายที่มามีความสำคัญของกิจกรรม (ภาษาไทย) กิจกรรม ทำความรู้จักกับตัวเอง 1. ปัจจุบัน ท่านเป็นคนประเภทไหน	ใบงานที่ 1 1. เขียนอุปนิสัยใจคอของตนเอง ประมาณ 20 ข้อ (เท่าที่นึกได้) 2. จัดหมวดหมู่คำที่เขียนออกมา เป็น 3 กลุ่มความหมายดังนี้ ก. กลุ่มคำที่มีความหมายเชิงบวก (positive) ข. กลุ่มคำที่มีความหมายกลาง (neutral) ค. กลุ่มคำที่มีความหมายเชิงลบ (negative)
	ทบทวนตนเองในหัวข้อ 2. “ในอดีต ฉันเคยเป็นคนี่...”	ใบงานที่ 2 1. เขียนสิ่งที่เป็นในอดีตของตนเอง ประมาณ 20 ข้อ (เท่าที่นึกได้) 2. จัดหมวดหมู่คำที่เขียนออกเป็น 2 กลุ่มดังนี้ ก. กลุ่มคำที่แสดงลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ข. กลุ่มคำที่แสดงลักษณะที่ยังคงเหมือนเดิมตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน นำข้อมูลนั้นพูดคุยซักถามร่วมกับเพื่อนในกลุ่ม
	3. สิ่งสำคัญในชีวิตฉัน	ใบงานที่ 3 พิจารณาคำที่กำหนดให้ แล้วเลือก 2 คำที่คิดว่าสำคัญสำหรับตนเอง ใช้คำที่เลือกนั้นพูดคุยซักถามร่วมกับเพื่อนในกลุ่ม
1 ชั่วโมง	4. “แผนงานในอนาคตของฉัน”	ใบงานที่ 4 <ul style="list-style-type: none"> อนาคตอยากทำงานอะไร เพราะเหตุใด → แรงจูงใจในการสมัคร จุดแข็ง ของฉันในเวลานี้ คืออะไร (ทำ...ได้/ มีความมั่นใจใน....) → จุดที่เป็นเสน่ห์ดึงดูดใจ งานนั้น ต้องใช้ทักษะความชำนาญอะไร การจะได้มาซึ่งทักษะหรือความชำนาญนั้น มีแผนที่จะทำอะไร เมื่อไหร่
1 ชั่วโมง+ 1 สัปดาห์	5. ลงมือเขียนประวัติส่วนตัว	ให้ลงมือเขียนโดยรับฟังคำอธิบายเกี่ยวกับวิธีการเขียน และให้เวลา 1 สัปดาห์ในการเขียนและนำเสนอ

3. พหุการศึกษา

3.1 สภาพปัจจุบันและแนวโน้มอาชีพของผู้รู้ภาษาญี่ปุ่น

รายงานของเจโทรในปี 2017⁴ พบว่า มีบริษัทญี่ปุ่นที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทย 5,444 บริษัท เพิ่มขึ้น 877 แห่งเมื่อเทียบกับข้อมูลที่สำรวจเมื่อปี 2014 ปัจจุบันนี้ สัดส่วนของบริษัทที่ไม่ใช่ธุรกิจการผลิตเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 56.16 มากกว่าธุรกิจการผลิตซึ่งปัจจุบันลดเหลือร้อยละ 43.09 นักศึกษาที่เรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นวิชาเอกในมหาวิทยาลัย ในอดีตเมื่อสำเร็จการศึกษาจะได้งานทำในโรงงานเป็นส่วนใหญ่ แต่ลักษณะงานที่ทำในปัจจุบันมีความหลากหลายมากขึ้น อย่างไรก็ตาม งานที่เป็นที่นิยมสำหรับผู้รู้ภาษาญี่ปุ่นระดับสูง คือ งานล่าม งานแปล

และงานประเภทประสานงานต่าง ๆ ในบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย

3.2 สภาพการทำงานทำของนักศึกษาต่างชาติและแนวนโยบายของรัฐบาล

รายงานสภาพการทำงานทำของนักศึกษาต่างชาติในญี่ปุ่นในปี 2016⁵ ระบุว่านักศึกษาชาวต่างชาติที่สำเร็จการศึกษาแล้วทำงานทำในประเทศญี่ปุ่นมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยมีผู้แจ้งความจำนงขออนุมัติเปลี่ยนแปลงสถานภาพการพำนักเพื่อทำงานในญี่ปุ่น เป็นจำนวน 19,435 คน เพิ่มจากปีที่ผ่านมาร้อยละ 24.1 ในบรรดาผู้ยื่นขออนุมัติเปลี่ยนแปลงสถานภาพเป็นผู้ที่มาจากประเทศจีนมากที่สุด รองลงมาคือ เวียดนาม เกาหลี เนปาล ไต้หวัน และไทยตามลำดับ (ดูตาราง 1)

ตาราง 1 สภาพการขออนุมัติเปลี่ยนแปลงสถานภาพการพำนักประจำปี 2016 จำแนกตามประเทศและภูมิสำเนาของผู้ยื่นคำร้อง

ลำดับที่	ประเทศ/ ภูมิสำเนา	จำนวนผู้ที่ได้รับอนุมัติให้เปลี่ยนสถานภาพ (คน)	จำนวนที่เพิ่มเมื่อเทียบกับปีก่อน (คน)	เพิ่มขึ้น (ร้อยละ)
1	จีน	11,039	1,192	12.1
2	เวียดนาม	2,488	1,335	115.8
3	เกาหลี	1,422	134	10.4
4	เนปาล	1,167	664	132.0
5	ไต้หวัน	689	40	6.2
6	ไทย	238	38	16.0

ที่มา: กองตรวจคนเข้าเมือง กระทรวงยุติธรรม เดือนพฤศจิกายน 2016⁶

⁴ 日本貿易振興機構 (ジェトロ) (2017)

⁵ 法務省入国管理局「平成28年における留学生の日本企業などへの就職状況について」(平成29年11月)

⁶ เรื่องเดียวกัน

แม้ผู้ที่มีสัญชาติไทยจะมีจำนวนไม่มากนัก แต่ก็เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2015 กล่าวคือ เพิ่มขึ้นร้อยละ 16.0 และมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มขึ้นอีก ดังจะเห็นได้จากรายงานของกระทรวงศึกษาธิการ วัฒนธรรม กีฬา วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ของญี่ปุ่น (MEXT) เรื่อง “การกระตุ้นให้นักศึกษาต่างชาติสมัครงาน” (2017) ว่ารัฐบาลได้ผ่านมติเรื่องการส่งเสริมให้นักศึกษาต่างชาติหางานทำในญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2016 โดยจัดทำเป็น “แผนปรับปรุงกลยุทธ์สร้างชาติญี่ปุ่น 2016” โดยมีใจความสำคัญดังนี้

มุ่งเสริมสภาพการทำงานทำของนักศึกษาต่างชาติในประเทศญี่ปุ่นจากร้อยละ 30 ในปัจจุบันเป็น ร้อยละ 50 และให้มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งเร่งวางแผนผลักดันการสร้างหลักสูตรพิเศษที่ประกอบด้วย การอบรมภาษาญี่ปุ่นแก่นักศึกษาต่างชาติ การฝึกงานระยะกลางและระยะยาว รวมไปถึงการอบรมเชิงวิชาชีพ นอกจากนี้ สำหรับผู้ที่ได้ผ่านโปรแกรมการอบรมพิเศษ ได้รับการรับรองอย่างเหมาะสมตามแผนงานภาคปฏิบัติ หรือการฝึกงานร่วมกับบริษัท ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมอบรม พิจารณาหาทางช่วยอำนวยความสะดวก

ที่จำเป็นในการดำเนินการเปลี่ยนแปลงสถานภาพให้ง่ายขึ้น เร่งรัดการตรวจสอบเอกสารคำร้องให้รวดเร็วขึ้น และสนับสนุนให้จัดทำโครงการเดียวกันตั้งแต่ปีการศึกษาถัดไป⁷

สำหรับลักษณะงานที่คนต่างชาติทำในประเทศญี่ปุ่นทำนั้น พบว่าเป็น “งานแปลและงานล่าม” มากที่สุด คือ ร้อยละ 24.0 รองลงมาเป็นงานด้านการขาย การตลาด และงานด้านการต่างประเทศตามลำดับ (ดูตาราง 2) อย่างไรก็ตาม ยังเป็นสัดส่วนที่น้อยมากเมื่อเทียบกับความคาดหวังของรัฐบาลญี่ปุ่น เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจภายในประเทศและแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานในสังคมผู้สูงวัย รัฐบาลญี่ปุ่นจึงได้พยายามให้โอกาสการเรียนรู้ภาษาญี่ปุ่น โดยมุ่งหวังให้ชาวต่างชาติมีทัศนคติที่ดีต่อญี่ปุ่น และแสวงหางานทำในประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่แรกเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย กระทรวงการศึกษาฯ ของญี่ปุ่นได้จัดเวิร์กช็อปเพื่อส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยใส่ใจในการจัดระบบสหกิจศึกษา หรือการฝึกงานเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ทางวิชาชีพแก่นักศึกษา โดยอาศัยความร่วมมือจากผู้ประกอบการ (山路尚, 2017)

ตาราง 2 จำนวนผู้ที่ได้รับอนุมัติจำแนกตามประเภทงาน

ลำดับที่	ประเภทงาน	จำนวนผู้ได้รับอนุญาต	เปรียบเทียบกับโครงสร้าง(ร้อยละ)
1	งานแปลและงานล่าม	7,515	24.0
2	การขาย การตลาด	4,759	15.2
3	งานด้านการต่างประเทศ	3,103	9.9
4	พัฒนาเทคโนโลยี(สาขาจัดการสารสนเทศ)	1,990	6.4
5	งานการค้าระหว่างประเทศ	1,689	5.4
6	พัฒนาเทคโนโลยี(ยกเว้นสาขาจัดการสารสนเทศ)	1,352	4.3
7	การออกแบบ	1,167	3.7
8	การประชาสัมพันธ์และโฆษณา	951	3.0

ที่มา: กองตรวจคนเข้าเมือง กระทรวงยุติธรรม เดือนพฤศจิกายน 2016⁸

⁷ 日本再興戦略改定2016 http://www5.cao.go.jp/keizai-shimon/kaigi/minutes/2016/0602/sankou_04.pdf

⁸ 法務省入国管理局「平成28年における留学生の日本企業などへの就職状況について」(平成29年11月)

近藤 (2014, 3) ระบุว่ามีการจ้างคนต่างชาติเพิ่มมากขึ้นในบริษัทญี่ปุ่นที่อยู่ทั้งในและต่างประเทศ และจากการที่สถานที่ทำงานมีผู้คนที่มาจากหลายสัญชาติ ทำให้ต้องให้ความสำคัญกับการสื่อสารระหว่างคนญี่ปุ่นกับคนที่ไม่ได้รู้ภาษาญี่ปุ่นเพิ่มมากขึ้น การอบรมที่จำเป็นในสังคมโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน ทักษะการสื่อสารเป็นสิ่งที่จะต้องจำเป็นในการทำงาน หรือการประกอบธุรกิจ นอกจากนี้ จากผลการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในแวดวงธุรกิจ พบว่า “สิ่งที่จำเป็นในการทำงาน คือ ทักษะการแก้ไขปัญหา ไม่ใช่การใช้ภาษาได้อย่างดี” (近藤・金 2014, 103-115) “คนต่างชาติที่ไม่ได้ใช้ภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาแม่ อาจใช้ภาษาญี่ปุ่นเป็นเครื่องมือในการทำงาน แต่การทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ จำเป็นต้องมีทักษะการแก้ไขปัญหาให้ลุล่วงเป็นสิ่งสำคัญ”

ผลจากการสำรวจผู้ประกอบการ 20,462 แห่งทั่วประเทศเกี่ยวกับคุณสมบัติที่ผู้ประกอบการคาดหวังจากนักศึกษาต่างชาติ ทั้งสายศิลป์และสายวิทย์ ผลปรากฏว่า ทักษะที่สำคัญ 3 อันดับแรก ได้แก่ 1. ทักษะการสื่อสาร

2. ทักษะทางภาษาญี่ปุ่น (ดูตาราง 3 และ ตาราง 4)

อาจกล่าวได้ว่า บุคลากรที่มีคุณสมบัติเป็นที่ต้องการในทัศนะของผู้ประกอบการ คือผู้ที่มีทักษะทางการสื่อสาร โดยเฉพาะการใช้ภาษาญี่ปุ่น การมีบุคลิกที่เป็นมิตรให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี รวมไปถึงการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถปรับตัวเข้ากับผู้คนจากต่างวัฒนธรรม รวมทั้งสามารถจัดการกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในสังคมภายในบริษัทด้วย

ความคาดหวังสูงในด้านทักษะการสื่อสารและการใช้ภาษาญี่ปุ่นนี้ คาดว่ามาจาก “ปัญหาในบริษัทเกี่ยวกับการจ้างงานนักศึกษาต่างชาติ” เนื่องจากปัญหาที่ผู้ประกอบการประสบมากที่สุด คือ “ความยุ่งยากที่เกิดจากความไม่เข้าใจกันอันเนื่องมาจากกำแพงทางภาษา” รองลงมาคือ “ปัญหาการสร้างภาระให้แก่หน่วยงานที่รับนักศึกษาต่างชาติเข้าทำงาน” และลำดับถัดไปคือ “ปัญหาจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม ค่านิยม และทัศนคติ” (ตาราง 5)

ตาราง 3 คุณสมบัติที่คาดหวังจากนักศึกษาต่างชาติ (สายศิลป์)

	คุณสมบัติที่คาดหวัง	ร้อยละ
1	ทักษะการสื่อสาร	62.9
2	ทักษะภาษาญี่ปุ่น	51.2
3	ความร่วมมือ	27.6
4	การปรับตัวเข้ากับต่างวัฒนธรรม	17.6
5	ทักษะการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน	15.9

ตาราง 4 คุณสมบัติที่คาดหวังจากนักศึกษาต่างชาติ (สายวิทย์)

	คุณสมบัติที่คาดหวัง	ร้อยละ
1	ทักษะการสื่อสาร	50.3
2	ทักษะภาษาญี่ปุ่น	48.5
3	ความรู้เฉพาะทาง	35.6
4	ความร่วมมือ	23.9
5	ทักษะการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน	22.1

ที่มา: ผลสำรวจผู้ประกอบการเกี่ยวกับการจ้างงานนักศึกษาต่างชาติและผู้เชี่ยวชาญต่างชาติ (ธันวาคม 2017)⁹

⁹ 株式会社ディスコ キャリタスリサーチ (2017) http://www.disc.co.jp/career_research/

ตาราง 5 ปัญหาภายในบริษัทที่เกิดจากการจ้างงานนักศึกษาชาวต่างชาติ ※ตอบได้หลายข้อ (หน่วย: ร้อยละ)

	ลักษณะของปัญหา	ปี 2017	ปี 2016
1	ปัญหาการสื่อสารที่ไม่ตรงกันเนื่องจากกำแพงทางภาษา	68.6	(59.0)
2	เป็นภาระแก่หน่วยงานที่รองรับนักศึกษาต่างชาติ	51.4	(47.4)
3	ปัญหาที่เกิดจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม ค่านิยม และ ความคิด	48.6	(46.2)

ที่มา: ผลสำรวจผู้ประกอบการเกี่ยวกับการจ้างงานนักศึกษาต่างชาติและผู้เชี่ยวชาญต่างชาติ (ธันวาคม 2017)¹⁰

อย่างไรก็ตาม การจ้างงานนักศึกษาชาวต่างชาติก็ส่งผลด้านดีเช่นกัน กล่าวคือ การกระทบความความคิดเห็นส่งผลให้มีการหันหน้าเข้าหากันเพื่อจะสร้างความเข้าใจร่วมกัน อีกทั้งทำให้ได้ประสบการณ์หรือมุมมองที่แปลกใหม่ซึ่งเป็นแรงกระตุ้นที่ดีต่อพนักงานชาวญี่ปุ่น ทำให้บรรยากาศการทำงานในบริษัทมีชีวิตชีวามากขึ้นด้วย ทั้งนี้เนื่องจากองค์กรของญี่ปุ่นเล็งเห็นผลกระทบเชิงบวกจากการจ้างแรงงานต่างชาติมากขึ้น (ดูตาราง 6)

กล่าวโดยสรุปคือ สังคมญี่ปุ่นปัจจุบันจึงอยู่ในภาวะที่ต้องการแรงงานต่างชาติเข้าไปช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจซึ่งเป็นสังคมสูงวัยและขาดแคลนประชากรวัยแรงงาน มาตรการที่ออกโดยรัฐเพื่อส่งเสริมให้มีการจ้างแรงงานต่างชาติในประเทศเพิ่มมากขึ้น สะท้อนว่านักศึกษาต่างชาติที่มีความรู้ภาษาญี่ปุ่นระดับสูงเป็นที่ต้องการในสังคมญี่ปุ่น

อย่างไรก็ตาม การจะเพิ่มพูนทักษะการสื่อสาร รวมถึงทักษะการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้นั้น นักศึกษาจะต้องรู้จักตนเองว่า “ตัวเองเป็นคนแบบไหน” และวางแผนที่จะพัฒนาตนเองไปสู่เป้าหมายให้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งกระบวนการนี้จำเป็นต้องใช้เวลา ดังนั้น จึงควรเริ่มให้คำแนะนำตั้งแต่ปีแรก ๆ ของการศึกษา การที่ได้รู้จักตัวตนของตนเองว่า จะช่วยให้สามารถเลือกอาชีพในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้ออกแบบแผนพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาโดยให้นักศึกษาได้ ทบทวน “ตนเอง” ในอดีต เข้าใจ “ตนเอง” ในปัจจุบัน และจินตนาการถึง “ตนเอง” ที่อยากจะเป็นในวันข้างหน้า เพื่อจะได้ก้าวเข้าสู่อาชีพได้อย่างเป็นรูปธรรม ด้วยความมั่นใจ

ตาราง 6 ผลกระทบเชิงบวกต่อบรรยากาศภายในบริษัทจากการจ้างงานนักศึกษาชาวต่างชาติ

※ตอบได้หลายข้อ (หน่วย: ร้อยละ)

	ผลกระทบต่อบรรยากาศภายในบริษัท	ปี 2017	ปี 2016
1	การกระตุ้นพนักงานญี่ปุ่น สร้างบรรยากาศภายในบริษัทให้คึกคัก	66.3	(68.0)
2	สร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างและความหลากหลาย	61.6	(68.6)
3	สร้างความเข้าใจและตระหนักในการทำงานไปสู่ระดับสากล	44.2	(45.3)
4	สร้างเสริมความสัมพันธ์กับฐานการผลิตและการติดต่อกับลูกค้าในต่างประเทศ	33.7	(29.1)
5	เพื่อเพิ่มลูกค้ารายใหม่ในประเทศ	9.3	(9.3)
6	พัฒนาสินค้าและบริการใหม่ ๆ	8.1	(7.0)
7	จัดทำเอกสารด้านระบบเช่นการประเมินบุคลากร(รองรับการทำงานระดับสากล)	2.3	(3.5)
8	อื่น ๆ	1.2	(2.3)

ที่มา: ผลสำรวจผู้ประกอบการเกี่ยวกับการจ้างงานนักศึกษาต่างชาติและผู้เชี่ยวชาญต่างชาติ (ธันวาคม 2017)¹¹

¹⁰ ディスコ キャリタスリサーチ (2017)

¹¹ เรื่องเดียวกัน

3.2 ผลการสำรวจความพร้อมของนักศึกษา

3.2.1 ผลการดำเนินการ กิจกรรมที่ 1 “อนาคตของฉันในวันข้างหน้า”

วัตถุประสงค์ของกิจกรรมคือ กระตุ้นให้นักศึกษาได้พิจารณาทบทวนว่า ตัวเองเป็นคนแบบใด ผ่านกระบวนการสืบค้นข้อมูล นำมาคิด พุดคุย และประมวลความคิดของตัวเอง และถ่ายทอดความคิดให้ผู้อื่นได้รับทราบ ภายใต้หัวข้อ “อนาคตของฉันในวันข้างหน้า” โดยผู้สอนสังเกต สอบถามข้อมูล และสรุปผลทัศนะของผู้เรียน

ผลการสำรวจ นักศึกษาจำนวน 30 คน มีผู้ตอบแบบสอบถาม 29 คน และนักศึกษาเลือกทัศนะของ C มากที่สุด 16 คน คิดเป็นร้อยละ 55.17 รองลงมาเป็นทัศนะของ A B และ D ตามลำดับ

เหตุผลหลักของนักศึกษาที่เลือกทัศนะของ C คือ “คุณค่าของการมีชีวิต คือ การได้ทำงานอดิเรกหรือสิ่งที่

ตัวเองชอบ มากกว่าเรื่องเงินทอง” รองลงมา คือ ทัศนะของ A นั้น นักศึกษาที่เลือกแนวคิดนี้ส่วนใหญ่จะมีจินตนาการของอาชีพในอนาคตที่ค่อนข้างชัดเจน เช่น เป็น ครูอาจารย์ นักเขียนนวนิยาย เจ้าของกิจการ เป็นต้น และเหตุผลที่ทุกคนมีร่วมกันคือ “อยากนำสิ่งที่ตัวเองสามารถทำได้ ไปก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น” สำหรับเหตุผลของผู้ที่เลือกข้อ B คือ การได้มีประสบการณ์พบปะกับผู้คนที่หลากหลาย ล้วนส่งผลที่ดีต่อการพัฒนาตนเองทั้งสิ้น และเหตุผลของผู้ที่เลือกคำตอบ D คือ “ครอบครัวสำคัญที่สุด” “อยากจะทำเงินมาจุนเจือครอบครัว”

กล่าวโดยสรุปคือ นักศึกษาน้อยคนมากที่จะจินตนาการอนาคตของตัวเองอย่างเป็นรูปธรรม และถ้าเลือกได้ก็ต้องการจะหาเงินจากงานอดิเรกหรือสิ่งที่ชื่นชอบโดยตรง หากไม่สามารถทำได้ก็จะพยายามหาเงินมาเพื่อนำเงินไปใช้ในการทำงานอดิเรกที่ตนชื่นชอบ

หลังจากให้นักศึกษาได้รับรู้ ทัศนะต่อการทำงานของคน 4 คน คือ นาย A นาย B นาย C และ นาย D ครั้งที่ 2 ซึ่งมีข้อมูลดังนี้

ทัศนะของ	รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
A	“ทำงานไม่ได้มุ่งหวังเพื่อเงิน แต่เป็นการใช้ศักยภาพของตนให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น”	6 คน	20.69
B	“ทำงานเพื่อพัฒนาตัวเองให้เติบโตมากขึ้น”	5 คน	17.24
C	“ทำงานเพื่อให้สามารถมีโอกาสไปทำงานอดิเรกหรือสิ่งที่ชอบได้”	16 คน	55.17
D	“ทำงานเพื่อให้ครอบครัวมีชีวิตที่สุขสบายขึ้น”	2 คน	6.90

เหตุผลที่นักศึกษาเลือก “อยากทำงานเพื่อทำงานอดิเรกหรือสิ่งที่ชื่นชอบ”รายบุคคลมีดังนี้

เหตุผลที่คิดว่าทัศนะของตนเอง ใกล้เคียง C	ถ้ามีงานอดิเรก ก็จะทำงานได้ต่อเนื่อง ถ้าไม่มีงานอดิเรกก็จะไม่สามารถทำงานได้อย่างมีความสุข
	ถ้าได้มีโอกาสทำงานที่เป็นงานอดิเรกก็จะมีความสุขมาก
	อนาคตอยากเป็นนักกีตาร์ แต่เงินก็สำคัญ ต้องทำงาน ไม่อยากทำงานทั้งวัน (ย่อบางส่วน) อยากทำงานอดิเรก
	สำหรับฉัน ความสุขสำคัญที่สุด หากได้ทำในสิ่งที่ชอบก็จะเกิดแรงบันดาลใจ หากทำในสิ่งที่ไม่ชอบ ก็จะไม่มีความตั้งใจ ฉันคิดว่า การมีอิสระ เสรีภาพคือสิ่งสำคัญที่สุด

3.2.2 แผนชีวิตที่มีความคาดหวังแต่เส้นทางไปสู่จุดหมายไม่ชัดเจน

กิจกรรมในครั้งที่ 4 ซึ่งกำหนดให้วาดแผนที่ชีวิตของตนเองและนำเสนอหน้าชั้นเรียนนั้น ได้แบ่งเป็น 3 กลุ่มให้รายงานในรูปของโปสเตอร์ เพื่อให้ผู้นำเสนอสามารถรายงานผลเรื่องเดียวกันได้ 3 ครั้งใน 3 กลุ่ม ข้อดีคือส่งเสริมให้นักศึกษาสามารถพูดเรื่องราวของตนเองได้คล่องแคล่วขึ้น ในขณะที่นำเสนอ ผู้นำเสนอจะได้รับข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะโดยตรงจากผู้ฟัง และให้บันทึกวิถีทัศน์ในครั้งที่ 3 นำส่งไฟล์วิถีทัศน์แก่ผู้สอนเพื่อใช้ในการประมวลผลและป้อนผลกลับ

วัตถุประสงค์หลักของแผนที่ชีวิตคือ เพื่อทบทวน “ชีวิตของตนเอง” ในอดีต สะท้อนความเป็นตัวเองในปัจจุบัน และวาดฝันของตัวเองในอนาคต จุดมุ่งหมายสูงสุดของกิจกรรมนี้คือ นักศึกษาจะต้องพยายามจินตนาการถึงภาพลักษณ์ของตัวเองที่อยากจะเป็นในวันข้างหน้า และถ่ายทอดสิ่งนั้นออกมา เพื่อกระตุ้นให้เกิดแรงที่จะนำพาตนเองไปสู่จุดหมายที่วาดฝันไว้

ผลปรากฏว่า เป้าหมายหรือความฝันของนักศึกษาที่คาดหวังไว้มีหลากหลาย ได้แก่ “การเป็นล่าม” “การขายของออนไลน์” “การสอนนักเรียนประถม” “การสอนปรัชญา/วรรณคดีอังกฤษ/ภาษาญี่ปุ่น” “การแต่งงาน” “การตั้งโรงเรียนสอนดนตรี” ซึ่งสะท้อนถึงความพยายามเชื่อมโยงสิ่งที่ตัวเองชื่นชอบเข้ากับอาชีพอย่างไรก็ตาม ในประเด็นเกี่ยวกับข้อที่ต้องปฏิบัติในปัจจุบันเพื่อไปสู่ความฝันนั้น กลับพบว่ายังไม่มีข้อมูลที่เป็นรูปธรรม มีเพียงการระบุว่า “จะพยายามเรียนภาษาญี่ปุ่นให้ดีที่สุด” เป็นต้น ในประเด็นนี้จึงอาจพิจารณาได้ว่า นักศึกษายังไม่สามารถเชื่อมโยงตัวเองในปัจจุบันเข้ากับตนเองในอนาคตได้อย่างชัดเจน ดังจะเห็นได้จากพฤติกรรมของนักศึกษา ที่ต้องใช้เวลาคุ่นคิด เก็บข้อมูลต่าง ๆ และทำกิจกรรมที่พูดคุยกัน ว่าจะต้องทำอะไรอีกในเวลานี้เพื่อให้ตนเองสามารถไปถึงเป้าหมายได้สำเร็จ จุดนี้จึงน่าจะเป็นประเด็นที่ผู้สอนต้องนำไปพิจารณา

ทบทวนและวางแผนการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาต่อไป

3.2.3 ผลจากแบบสอบถามในชั้นเรียน

ผลประเมินของนักศึกษาต่อกิจกรรมนี้ พบว่า นักศึกษามีเจตคติเชิงบวกต่อกิจกรรมนี้ ๒.๘ จาก ๕ (อนาคตของฉันในวันข้างหน้า) สูงที่สุด กล่าวคือ มีระดับคะแนนเฉลี่ย 4.7 จาก 5 คะแนน และนักศึกษาได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติม อาทิ

“เริ่มที่จะตระหนักถึงอนาคตของตนเองแล้ว แม้ในอดีตจะไม่ค่อยได้นึกเรื่องตัวเองเท่าไร แต่กิจกรรมนี้ช่วยสะกิดใจให้เริ่มคิดถึง”

“รู้แล้วว่าตัวเองอยากจะเป็นอะไร ชอบฟังเรื่องราวในอนาคต ได้พูดคุยเกี่ยวกับความฝันของตัวเองรู้สึกมีความสุขมาก”

“การได้จินตนาการถึงภาพในอนาคตเป็นเรื่องที่น่าสนุก”

“พอนึกถึงอนาคตของตัวเองแล้วรู้สึกว่าจะต้องกระตือรือร้นมากขึ้น” เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปคือ กิจกรรมที่ 1 ซึ่งจัดทำเพื่อกระตุ้นให้นักศึกษาได้รู้จักตนเองนั้นเป็นกิจกรรมที่นักศึกษาชื่นชอบ เนื่องจากพึงพอใจที่จะคิดเรื่องอนาคตของตนเอง และสนใจในความฝันของเพื่อน นักศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในชั้นปีที่ 2 เป็นช่วงเวลาที่สนุกสนานกับการใช้ชีวิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย และยังไม่นึกไปไม่ถึงความสำเร็จการศึกษา การได้จินตนาการถึงเรื่องราวในอนาคตที่เชื่อมโยงไปจากจุดปัจจุบัน ทำให้นักศึกษาได้คำนึงถึงความสำคัญของสิ่งที่กำลังทำอยู่ในปัจจุบันได้มากขึ้น

3. ผลการดำเนินการกิจกรรมที่ 2 “ประวัติส่วนตัวเพื่อการวางแผนอาชีพในอนาคต”

หลังจากทำกิจกรรมที่ให้นักศึกษาได้ทบทวนตัวเองตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และ เชื่อมโยงไปสู่อนาคตผ่านการบอกประวัติสำหรับใช้ในการสมัครงาน โดยกำหนดข้อมูลที่ต้องเขียนไว้ 7 ประเด็น ดังตารางที่ 7

ตาราง 7 ข้อมูลคำชี้แจงแรงจูงใจในการสมัครงาน

	เนื้อหาที่เขียนในประวัติส่วนตัว	จำนวน
1	ทำไมจึงอยากจะทำงานนั้น	20
2	ทำไมจึงเลือกเรียนภาษาญี่ปุ่น	11
3	(หากคนได้ทำงานนั้น) จะเป็นประโยชน์ต่อบริษัทหรือต่อสังคมอย่างไร	9
4	สิ่งที่ควรจะทำจากนี้ไป	7
5	จากนี้ไป ตัวเองอยากจะทำอะไรต่อไป (จากการทำงานนั้น)	3
6	ตัวเองทำอะไรได้บ้าง	1
7	ตัวเองเป็นคนแบบไหน	0

3.1 ข้อความที่บันทึกในกิจกรรมการบันทึกประวัติส่วนตัว

จากการประมวลผลข้อมูลที่กลุ่มเป้าหมายกรอกในประวัติส่วนตัวจำนวน 20 คน ปรากฏผลดังตารางที่ 7

ทั้ง 20 คนเขียน “เหตุผลว่าทำไมจึงอยากจะทำงานนั้น” 11 คนเขียนเรื่อง “ทำไมจึงเลือกเรียนภาษาญี่ปุ่น” และ 9 คน ระบุเรื่องการสร้างประโยชน์ต่อบริษัทหรือต่อสังคม แต่ไม่มีใครวิเคราะห์เชิงลึกกว่าตัวเองว่าเป็นคนแบบไหน สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่าวัตถุประสงค์ของกิจกรรมครั้งนี้ยังไม่บรรลุผลตามเป้าหมาย กล่าวคือ แผนงานที่เป็นรูปธรรมของตนเอง หรือการแสดงตัวตนหรือจุดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองให้ผู้อื่นรับรู้ ประเด็นนี้ยังเป็นจุดที่นักศึกษามองข้าม ไม่เห็นความสำคัญของการถ่ายทอดสิ่งนี้ให้ผู้อื่นรับรู้ และพบว่าหลายคนไม่กรอกข้อความให้ครบถ้วน ซึ่งตามมารยาทการเขียนประวัติส่วนตัวของคนญี่ปุ่น จะพยายามเขียนข้อความให้ได้ครบทุกช่องเท่าที่จะทำได้

3.2 ตัวอย่างของนักศึกษา 3 คน

ในที่นี้ขอยกตัวอย่างข้อเขียนของนักศึกษา 3 คนเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ประมวลผล คนที่ 1 ต้องการเป็นล่าม คนที่ 2 ต้องการเป็นนักแสดง และ คนที่ 3 ต้องการเป็นครู เหตุผลที่เลือก 3 คนนี้ เพราะเป็นนักศึกษาที่พยายามเขียนรายละเอียดในทุกหัวข้อ และมีความพยายามที่จะสื่อสารด้วยถ้อยคำที่เข้าใจได้ง่าย สิ่งนี้นักศึกษาทั้ง 3 คนนี้ มีร่วมกันก็คือ สามารถถ่ายทอดที่มา เหตุผลที่เลือกที่จะทำงาน

นั้นได้ แต่ก็ยังไม่ถึงขั้นที่จะสามารถจินตนาการถึง ภาพของ ล่าม นักแสดง หรือ ครู ในอุดมคติ จะเห็นได้ว่ากลุ่มเป้าหมายยังมีกระบวนการคิดที่อยู่ในระดับความชอบ ความประทับใจกับอาชีพ อย่างไรก็ตาม การสะท้อนความรู้สึกออกมาเพียงเท่านี้ยังไม่สามารถจะกระตุ้นให้มหาวิทยาลัยหรือบริษัทเกิดความเชื่อมั่นที่จะรับผู้ นั้นเข้าไปเรียนหรือไปฝึกงานได้ การจะสร้างความประทับใจ ความมั่นใจให้แก่ฝ่ายตรงข้ามได้ จำเป็นต้องถ่ายทอดให้เห็น จุดแข็งที่เป็นลักษณะเฉพาะของตัวเองและต้องเป็นสิ่งที่แตกต่างไปจากคนอื่นด้วย

ในการเขียนแรงจูงใจในการศึกษาต่อหรือฝึกงาน ก็เช่นกัน จะต้องบอกให้ได้ว่า ตัวเองต้องการเป็น ครูอะไร เป็นล่ามแบบไหน เป็นนักแสดงประเภทใด และกรจะตอบคำถามเหล่านี้ได้ จำเป็นจะต้องรู้จักตัวตนให้ดียิ่งขึ้น มีเป้าหมายที่ชัดเจน และควรระบุรายละเอียดแผนดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม ซึ่งกลั่นออกมาจากภายในของตัวเราเองอย่างแท้จริงให้ได้ หากสามารถจินตนาการภาพได้ชัดเจนมากเท่าใด ก็จะทำให้แผนชีวิตที่วางไว้ บังเกิดผลเป็นจริงได้มากเท่านั้น

4. สรุปและอภิปรายผล

4.1 สภาพปัจจุบันและแนวโน้มอาชีพของผู้รู้ภาษาญี่ปุ่น

มีความต้องการผู้รู้ภาษาญี่ปุ่นในประเทศญี่ปุ่นเพิ่ม

มากขึ้นจากภาวะสังคมสูงวัยและนโยบายของรัฐบาลญี่ปุ่นที่เปิดรับแรงงานต่างชาติ อาชีพที่ผู้รู้ภาษาญี่ปุ่นชาวต่างชาติทำ 3 ลำดับแรก คือ นักแปลและล่าม พนักงานขาย และการตลาด และ ผู้ประสานงานต่างประเทศ และทักษะที่จำเป็น 3 ลำดับแรกสำหรับนักศึกษาสายศิลป์ คือ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการใช้ภาษาญี่ปุ่นและความร่วมมือ ความต้องการของตลาดแรงงานกับความคาดหวังของนักศึกษาผู้รู้ภาษาญี่ปุ่นไม่ตรงกัน

4.2 กิจกรรมและปัญหาของกิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 “อนาคตของฉันในวันข้างหน้า” พบว่าหัวข้อนี้ไม่ค่อยถูกหยิบยกมาเป็นประเด็นสนทนาพูดคุยกัน นักศึกษาชั้นปี 1 และ 2 จึงไม่เคยได้คิดถึงสิ่งเหล่านี้ อย่างจริงจัง เวลาอยู่กับเพื่อนก็ไม่ค่อยได้พูดคุยเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทั้ง ๆ ที่ช่วงเวลานี้น่าจะเป็นช่วงเวลาที่สำคัญยิ่งที่จะได้คิดถึงเส้นทางอาชีพของตนเอง โดยทั่วไปนักศึกษาจะเริ่มต้นจากสิ่งที่ชื่นชอบอยู่ในความสนใจ และเชื่อมโยงสิ่งนั้นเข้ากับอนาคตของตนเอง และการที่ถ่ายทอดสิ่งที่ตนคิดให้บุคคลอื่นได้รับรู้ ก็แสดงว่าเราสามารถสื่อสารตัวตนออกมาได้ จากการสังเกตรายงานหน้าชั้น 4 ครั้ง นักศึกษาจะค่อย ๆ วาดภาพอาชีพของตัวเองให้ชัดเจนขึ้น และในแต่ละกิจกรรม ก็ได้ขบคิด อภิปรายกับสมาชิกในกลุ่ม และพยายามแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกับสมาชิกทุกคน

ผลสรุปที่ได้คือ นักศึกษาสามารถวาดภาพอนาคตของตนเองได้อย่างสนุกสนานโดยไม่เป็นการฝืนธรรมชาติ จนเกินไป จากที่คลุมเครือว่าจะต้องทำอะไรเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายในอนาคต ก็เริ่มสามารถเชื่อมโยงตนเองในปัจจุบันกับภาพลักษณ์ของตนเองที่อยากจะเป็นในอนาคตได้ ความรู้สึกที่เปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนให้เห็นในผลของแบบสอบถาม อย่างไรก็ตามยังคงมีประเด็นที่เป็นปัญหาอยู่เช่นกัน กล่าวคือ หากจะเชื่อมโยงสิ่งที่ตนชื่นชอบหรือสนใจ เข้ากับภาพลักษณ์ในอนาคตของตนเองให้ได้อย่างแท้จริง จำเป็นต้องเข้าใจถึงความสำคัญของสังคม ที่มีต่อวิถีชีวิตของตน และเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างตัวเองกับสังคมให้เห็นภาพชัดขึ้น สิ่งนี้จะทำได้ดียิ่งขึ้นหากได้พูดคุย

แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกับผู้อื่น เพื่อกระตุ้นความคิดให้ตกผลึกมากขึ้น จึงจะรู้สึกตนได้ว่า ขณะนี้ตัวเองควรจะ ต้องทำอะไรได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ประเด็นเหล่านี้ เป็นกิจกรรมที่ผู้สอนจำเป็นต้องนำไปปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นกิจกรรมที่กำหนดแนวทางการออกแบบอาชีพและวิถีชีวิตของนักศึกษา ซึ่งเมื่อก้าวขึ้นสู่การเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 3 ปีที่ 4 จะต้องเผชิญ เช่น การไปศึกษาต่อ การไปฝึกงาน การเรียนภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ การเรียนรู้วิชาชีพ เสริมและการหางานทำ จนกระทั่งการประกอบอาชีพ หลังสำเร็จการศึกษาด้วย

กิจกรรมที่ 2 “ประวัติส่วนตัวเพื่อการวางแผนอาชีพในอนาคต” มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักศึกษาเข้าใจความเป็นตัวตน เพื่อจะได้นำสิ่งนั้นมาเป็นจุดขายให้กับตัวเอง ขณะเดียวกันก็ควรได้คำนึงถึงฝ่ายที่รับตนเพื่อไปศึกษาต่อหรือเพื่อไปทำงานด้วย นักศึกษาเข้าใจความต้องการของตนเอง แต่ปัญหาที่พบในครั้งนี่คือ นักศึกษาไม่สามารถวิเคราะห์จุดแข็งของตนเอง ไม่สามารถวางแผนดำเนินการที่จะนำตนเองไปสู่จุดหมายที่ต้องการได้ การจะเชื่อมโยงไปสู่จุดนั้นได้ จำเป็นจะต้องตั้งศักยภาพของตนเอง นำสิ่งที่ตัวเองถนัดมานำเสนอให้เป็นจุดเด่นหรือจุดแข็งของตนให้ได้ และควรจะต้องแสดงตัวอย่างให้ชัดเจน ผู้สอนควรกระตุ้นให้นักศึกษาได้ขบคิดโดยกระเาะเข้าไปในความเป็นตัวตนของตัวเองให้ได้มากที่สุด

กิจกรรมการเขียนประวัติตนเองนี้ จึงไม่ควรจะทำเพียงครั้งเดียวจบ หรือ ทำเมื่อจะสำเร็จการศึกษา หากแต่จำเป็นต้องกระตุ้นให้นักศึกษาได้คิดให้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้นและเขียนเป็นประจำทุก ๆ ปีโดยเพิ่มเติมข้อมูลให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ในกิจกรรมแต่ละครั้งควรจะมีคำถามต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการตระหนักรู้อย่างแท้จริงอันจะนำไปสู่การ “ปรับกระบวนการทางความคิดที่มีต่อวิชาชีพ” ตามที่ ฐฐIII (2017) กล่าวไว้ว่า การที่ได้ขบคิดถึงตนเอง หรือ อาชีพของตน จะทำให้มองเห็นคุณค่าของการมีชีวิต และขณะเดียวกันก็จะสามารถเชื่อมโยงไปถึงการเห็นคุณค่าของผู้อื่นด้วยเช่นกัน

5. ข้อเสนอแนะ:

1. จากนโยบายเปิดรับนักศึกษาต่างชาติ และเปิดรับแรงงานต่างชาติของญี่ปุ่น และบัณฑิตที่รู้ภาษาญี่ปุ่นคือกลุ่มเป้าหมายที่เป็นที่ต้องการของผู้ประกอบการในประเทศญี่ปุ่น สถานศึกษาจึงควรเร่งจัดระบบเตรียมความพร้อมเพื่อสนับสนุนการส่งนักศึกษาไปศึกษาต่อ ฝึกงาน หรือประกอบอาชีพในญี่ปุ่น

2. สถานศึกษาควรปรับแนวการสอนให้เกิดการส่งเสริมกระบวนการคิดที่ทำให้นักศึกษาได้รู้จักตัวเองมากยิ่งขึ้น และวางแผนพัฒนาศักยภาพของตนเองให้เป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้น จากการได้ทบทวนอดีต ตระหนักรู้กับตัวเองในปัจจุบัน และ วาดภาพตัวเองในอนาคต และได้พูดคุยถ่ายทอดให้ผู้อื่นรับรู้ด้วยการได้พูดคุยอภิปรายร่วมกับ

บุคคลอื่นจะช่วยให้เข้าใจในตัวเองได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

3. ผู้สอนจำเป็นต้องปรับบทบาทของตนเอง ไม่เน้นการถ่ายทอดเนื้อหาในตำรา หรือให้ผู้เรียนจดจำรูปภาษาที่ถูกต้องเท่านั้น แต่จะต้องกระตุ้นให้นักศึกษาใส่ใจในเรื่องรอบตัว แบ่งปันข้อมูล เรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น ตระหนักถึงการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม โดยใช้กรอบแนวคิดแบบเติบโต และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เชิงสถานการณ์ให้มากขึ้น

4. แนวทางการสร้างแผนพัฒนาตนเองของผู้รู้ภาษาญี่ปุ่น ควรสร้างเครื่องมือทดสอบประสิทธิภาพของกิจกรรมต่าง ๆ โดยนำไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มเป้าหมายที่มีขนาดใหญ่ขึ้น จึงควรมีการศึกษาเชิงลึกต่อเนื่องและนำผลที่ได้ไปพัฒนาต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- [1] Lave, J. & and Wenger, E. (1991). *Situated Learning: Legitimate Peripheral Participation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- [2] 経済産業省委託事業 (2017). 「外国人留学生の就職及び定着状況に関する意識調査」 新日本有限責任監査法人 Retrieved from file:///C:/Users/Dell_001/Dropbox/文献/留学生/平成28年度産業経済研究委託事業%20.pdf
- [3] 近藤彩 (2014). 「日本語日母語話者と母語話者が学びあうビジネスコミュニケーション教育—ダイバーシティの中で活躍できる人材の育成に向けて」 『専門日本語研究』 16巻,15-22. 専門日本語教育学会.
- [4] ディスコ キャリタスリサーチ (2017). 「外国人留学生／高度外国人材の採用に関する企業調査」 Retrieved from <https://www.disc.co.jp/wp/wp-content/uploads/2017/12/2017kigyogaikoku-report.pdf>
- [5] 日本貿易振興機構 (ジェトロ) (2017). 「タイ日系企業進出動向調査 2017年」 Retrieved from https://www.jetro.go.jp/ext_images/_Reports/01/762117c2abed4a1c/20170074_summary.pdf
- [6] 法務省入国管理局 (2017). 「平成28年における留学生の日本企業等への就職状況について」 Retrieved from http://www.moj.go.jp/nyuukokukanri/kouhou/nyuukokukanri07_00157.html
- [7] 細川英雄 (2017). 「キャリアデザインのための自己表現とバイオグラフィ」 細川英雄・太田裕子編著『キャリアデザインのための自己表現—過去・現在・未来を結ぶバイオグラフィ』 1-6, 東京図書.
- [8] 文部科学省 (2017). 「外国人留学生の就職促進について (外国人留学生の就職に関する課題等)」 Retrieved from https://www.jasso.go.jp/gakusei/career/event/guidance/_icsFiles/afieldfile/2017/07/04/12_h29guidance_ryuugakusei-session_monkasyou.pdf
- [9] 山路尚武 (2017). 「インターンシップの拡大に向けた施策について」 文部科学省. Retrieved from https://career-edu.nikkeihr.co.jp/Career/disp/seminar_13_03.html
- [10] 山本晋也 (2017). 「過去・現在・未来を描く—留学生のキャリアデザインを考える」 細川英雄・太田裕子編著『キャリアデザインのための自己表現—過去・現在・未来を結ぶバイオグラフィ』 68-85. 東京図書.

หน่วยงานผู้แต่ง: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Affiliation: Faculty of Liberal Arts, Thammasat University

Corresponding email: tasanee.m@arts.tu.ac.th

sawadeeyumiko@gmail.com